

The Contributions of Ceramic Training to a Physician

Hikmet Serdar MUTLU*

¹: Inonu University, Faculty of Fine Arts and Design, Department of Ceramic, Malatya

*: Corresponding Author, hsmutlu@gmail.com

DOI: 10.16950/ijad.342733

Abstract

This study examines the contributions of ceramic training to prospective physicians in personal and professional domains in an elective course entitled 'Three-dimensional imagining through Ceramics in Medicine', selected for the first time by prospective physicians in the second semester in Faculty of Medicine, Inonu University. 80 people enrolled in the course, and a total of 45 participants, 23 women and 22 men, were randomly selected as volunteers, out of students with perfect attendance. Participants have an average age of 18 and 25, and 'coming from different cities and countries' was taken into consideration while selecting the participants. In the research, qualitative research method was used to collect detailed and in-depth data, to directly learn the individual perceptions, experiences and perspectives of the participants, and to understand and explain current situations. Participants were asked open-ended questions regarding their mental processes they have observed, manipulative skills, creativity, sharing and achievements about this course. Students' responses to these questions were qualitatively examined and analyzed by content analysis method.

While examining the findings obtained, it was collaborated with three experts in different fields, and responses from students' feedback were collected under 2 theme and 13 categories. The experts specified these classifications as numerical values and provided frequency and percentage ratios in Tables 1 and 2. The numerical values of the categories collected under the themes in both tables were sorted descending by size, and categories were explained by sample expressions of students. An overall evaluation of the study was presented by reading these tables in detail, discussing and referencing to similar research present in literature. The study ends in results and suggestions sections.

Keywords: Medicine, Ceramics, Creativity, Three Dimensions and Skill

Suggested Citation

Mutlu, H.M. (2017). The Contributions of Ceramic Training to a Physician. *Inonu University Journal of Arts and Design*, 7(16), 218-230. DOI: 10.16950/ijad.342733.

Extended Abstract

Art is important as it adjusts individuals' social relations, provides co-operation and solidarity, choosing and expressing the truth, enjoying the pleasure of starting and finishing a work, and productivity. Art education, a collection of activities related to fine arts; intends for the education of emotion and pleasure, having sentience to beautiful forms, and organizing aesthetic thinking and conscious in any form of expression through individuals' own experiences. From this point of view, art education supports the individuals' existence of physical, spiritual, cultural, intellectual aspects, observing, practical thinking, original invention and personal approaches in the training process.

Today, ceramic education included in art education, has an old and well-established history that begins with the human's discovery of the easy-to-shape ability of the clay. Humanity, who has succeeded in transferring the ceramics from functionality to the field of arts and education, has begun to see it as a personal and social communication tool, emotional relief, sharing and artistic activity, as well as learning to acquire a profession. Ceramic education provides the individual to improve his/her creativity, tolerance and dynamic personality, existence in physical, spiritual, cultural and intellectual aspects, observing, practical thinking, original inventions and personal approaches.

In this study, the contribution of the first time taken elective course of 'Three dimensional imagining with Ceramics in Physic' to Term II physician candidates of Inonu University Medical Faculty in personal and professional areas was examined. Theoretical and practical courses were held at Ceramic Workshop of Traditional Handcrafts Application and Research Center under the direction of Ceramic Department of İnönü University Fine Arts and Design Faculty. 80 students were enrolled in the course, but 45 students (23 woman and 22 man) were selected randomly and

voluntarily from the students who attended the course. Participants have an average of 18 and 25 years of age. While the participants were determining; candidate physicians coming from different cities of Turkey such as Ankara, Istanbul, Eskisehir, Malatya, Adiyaman, Hatay and different countries such as the Turkish Republic of Northern Cyprus, Iran, Syria, Azerbaijan have been taken into consideration. The purpose of such selection was, by bringing together participants who are in different cultural, educational and artistic understandings, to exchange ideas, coordinate activities of creativity, imagination and realization, to communicate, to share, to develop psychomotor skills and to deal with the stress of the ambitious academic environment.

The students were given theoretical and practical knowledge about ceramics during the 12 weeks course of "Three dimensional imagining with Ceramics in Physic". In addition, tutorial for the safe work environment in workshop conditions for the use of machines and equipment was demonstrated practically in the supervision of instructor. In the very first weeks of the course, students were taught the forming methods used in traditional ceramics as separate topics. In the following weeks, students were shown and practiced how to transfer their two and three-dimensional ideas that would reveal their imagination and creativity to the paper surface in colours with patterns and drawing techniques. The original designs drawn by the students were provided in three dimensions in the size they desire. Later, these ceramic works were dried under control in natural environment. Dried works were retouched with the help of a knife and a damp sponge. Works that were controlled against cracks and other defects were first baked at 980 oC. The biscuit-fired products are then glazed with coloured glazes and baked at 1060 oC using different glazing techniques according to the design. Products out of the oven were evaluated with

The Contributions of Ceramic Training to a Physician

the students and exhibited. The research used qualitative research methodology to gather detailed and in-depth data, to directly learn the participants' individual perceptions, experiences and perspectives, and to understand and explain current situations. Participants were asked open-ended questions about their mental processes, hand-crafts, creativity, sharing and achievements that they observed in this course. The answers of the students to these questions were analyzed qualitatively using content analysis method.

While the study findings were examining, three experts worked together with one from Art Education Department and one from Psychological Counselling and Guidance Department. The experts collected the responses from students' feedbacks under 2 main themes and 13 sub-themes. In addition, experts assigned these classifications, specifying numerical values, to table 1 and table 2 in frequency and percentage ratios. The numerical values of the subheadings collected under the main headings of both tables were arranged in order from small to large and explained with sample expressions of the students. The overall evaluation of the work was completed and discussed with a detailed readings of these tables and previous reference works of similar researches, conclusions and recommendations.

When the contribution of Ceramic Education to the physician candidates was examined, which has a different importance in Art Education; it has been seen that they have acquired the development skills consisting of thirteen sub-themes under two main themes which are contributions to the personal and professional field. In this process, an interactive learning method was used that revives the student's curiosity, directs him/her to research, and helps his/her systematic study. Students' critical thinking such as their ability to think extensively about a subject and use knowledge in a different field while solving a problem, focusing on a subject, analyzing the arguments, making judgments and conclusions, evaluating the predictions and communicating with others were taken into consideration. The contribution of Art Education to the candidates of physicians in their personal and professional fields has been investigated by various methods. In this study, it has been observed that candidate physicians have gained the abilities that should be in a good physician such as development of hand skills, resilience of the ambitious academic environment, patience, decision-making, creativity and the development of skills for developing visual perceptions.

Seramik Eğitiminin Bir Hekime Katkıları

Hikmet Serdar MUTLU¹

¹: İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Seramik Bölümü, Malatya.

** : Sorumlu yazar, hsmutlu@gmail.com

DOI: 10.16950/iujad.342733

Özet

Bu çalışmada, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi II. Dönem hekim adaylarına ilk kez aldıkları 'Tıpta Seramikle Üçboyutlu Düşleme' seçmeli dersinde kişisel ve mesleki alanlarına katkıları incelenmiştir. Derse 80 kişi kayıt yaptırmış ve devamlı öğrencilerden tesadüfen gönüllü olarak 23 kadın ve 22 erkek toplam 45 katılımcı seçilmiştir. Katılımcılar 18 ve 25 yaş ortalamasına sahip olup, katılımcılar belirlenirken farklı şehir ve ülkelerden gelmeleri göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmada, ayrıntılı ve derinlemesine veri toplama, katılımcıların bireysel algılarını, deneyimlerini ve bakış açılarını doğrudan öğrenme, mevcut durumları anlama ve açıklama amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılara, bu dersle ilgili kendilerinde gözlemledikleri zihinsel süreçlerinde, el becerilerinde, yaratıcılık, paylaşım ve kazanımlarına ilişkin açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplar niteliksel olarak incelenmiş ve içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular incelenirken, farklı alanlarda uzman üç araştırmacı ile çalışılmış ve öğrencilerin geri bildirimlerinden aldıkları cevapları 2 ana başlık ve 13 alt başlık altında toplamışlardır. Uzmanlar bu sınıflandırmalarını rakamsal verilerle belirleyerek, frekans ve yüzdeler oranlar şeklinde tablo 1 ve 2'ye aktarmışlardır. Her iki tablodaki ana başlıklar altında toplanan alt başlıkların sayısal değerleri büyükten küçüğe doğru sıralanmış ve öğrencilerin örnek ifadeleri ile açıklanmıştır. Çalışmanın genel değerlendirmesi bu tabloların detaylı okunması ve daha önce benzer araştırmaların referans ifadelerine yer verilerek, tartışılmış, sonuç ve öneriler bölümü ile tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tıp, Seramik, Yaratıcılık, Üç boyut ve Beceri.

Önerilen Atıf

Mutlu, H.M. (2017). Seramik Eğitiminin Bir Hekime Katkıları. *Inonu University Journal of Arts and Design*, 7(16), 218-230. DOI: 10.16950/iujad.342733.

The Contributions of Ceramic Training to a Physician

1. GİRİŞ

Güzel sanatlara ilişkin etkinlikler bütünü olan *sanat eğitimi*, bireyi kendi yaşantısı yoluyla, duyu ve zevk eğitimine, güzel biçimlere duyarlık kazanmaya ve her türlü anlatım biçiminde estetik düşünce ve bilinci örgütlemeye yöneliktir (Artut, 2009; Uçan, 1996; Kanat ve Mutlu, 2017). Sanat, bireyin sosyal ilişkilerini ayarlamasını, iş birliği ve yardımlaşmayı, doğruyu seçme ve ifade edebilmeyi, bir işe başlayıp bitirme sevincini tatmayı, üretkenliği sağladığı için önemlidir. Sanat eğitimi, bireyin yetişme sürecinde fiziksel, ruhsal, kültürel, düşünsel açılardan var olmasını (Erbay,1997), gözlem yapma, pratik düşünme, özgün buluş ve kişisel yaklaşımlarını desteklemektedir. Olayları, olmadan da beyinde gerçekleştirebilme gücünü, *yaratıcılık yeteneklerini, hoşgörülü ve dinamik bir kişiliğe* sahip olabildikleri (Isenberg ve Jalongo,1993; Üstündağ, 1996; İlhan, 1997; San,1983), Sanat duyu ve düşünce arasındaki iç içe geçmiş bağlantıyı vurgularken öğrenme ve gelişim sürecinin de etkin bir yardımcısı olduğu (Yolcu 2004) ileri sürülmektedir.

Günümüzde sanat eğitimi içerisinde yer alan seramik eğitimi, insanın kili kolay şekillendirebilme özelliğini keşfetmesiyle başlayan eski ve köklü bir geçmişe sahiptir

1.1.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada seramik eğitiminin tıp fakültesi hekim adaylarına katkı durumlarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın temel problem cümlesini, ‘Seramik eğitiminin

2. YÖNTEM

Araştırmada elde edilen veriler, genel tarama modeli çerçevesinde, literatür taraması ve araştırmayı gerçekleştiren yazarın deneyimlerinden yararlanılarak elde edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. ‘Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman inceleme gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği araştırmalardır’ (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

(Mutlu, 2007). Seramiği işlevsellikten sanata ve eğitim alanına aktaran insanlık, meslek edinme amaçlı öğrenme yanı sıra, kişisel ve toplumsal açıdan bir iletişim aracı, duygusal rahatlama (Ersoy, 1990; Kale, 1994; Mayesky,1995), paylaşım ve sanatsal bir etkinlik olarak görmeye başlamıştır.

Bu çalışmada, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi II. Dönem hekim adaylarına ilk kez verilen seçmeli seramik eğitimi dersinde *kişisel ve mesleki alanlarına katkıları* araştırılmıştır. *Kişisel alana katkıları* dokuz alt tema başlığı altında ve *mesleki alana katkıları* ise dört alt tema başlığı altında toplanmıştır. Gönüllü 45 katılımcının her iki alana katkı durumları nitel araştırma yöntemi kullanılarak tespit edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular, farklı alanlarda uzman üç araştırmacı ile çalışılarak, tablo 1 ve 2 de frekans ve yüzdelik oranlarıyla verilmiştir. Her iki tablodaki ana başlık altında toplanan alt başlık temalarının sayısal değerleri büyükten küçüğe doğru sıralanmış ve öğrencilerin örnek ifadeleri ile açıklanmıştır. Çalışmanın genel değerlendirmeleri bu tabloların okunmasıyla birlikte daha önce benzer araştırmacıların referans ifadelerine de yer verilerek tamamlanmıştır.

hekim adaylarına kişisel ve mesleki alanlarına katkıları nelerdir?’ sorusu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada ayrıntılı ve derinlemesine veri toplama, katılımcıların bireysel algılarını, deneyimlerini ve bakış açılarını doğrudan öğrenme, mevcut durumları anlama ve açıklama amacıyla nitel araştırma yaklaşımı (Büyüköztürk vd., 2011) kullanılmıştır. Araştırmada durum çalışması yöntemi uygulanmıştır. Özel durum yönteminin en belirgin özelliği, güncel bir olgu, olay, durum, birey ve gruplar üzerinde odaklanıp derinlemesine incelemeye çalışmasıdır. Yani araştırmacının araştırılan konuyla ilgili önyargılara sahip olmadan konunun etrafıca incelenmeye çalışılmasıdır (Ekiz, 2009).

2.1. Çalışma Grubu

Araştırma, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi 2016-2017 Güz Yarıyılı II. Dönem hekim adaylarıyla yürütülmüştür. Çalışmada nitel araştırma örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yönteminin maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi seçilmiştir. Bu yöntemde amaç, görel olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Katılımcılar İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi hekim adayları arasından seçilmiştir. Bu seçim belirlenirken farklı şehir ve ülke-

2.2. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma verileri, katılımcılara açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar ayrı ayrı nitel olarak değerlendirilerek elde edilmiştir. İçerik analizlerinde kodlama yapılırken, benzer ifade ve kavramlar ortak temalar altında toplanıp, içeriğin daha iyi anlaşılması sağlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Analiz için kullanılan kodlama formu içerik analizi yönteminin temel ilkelerine göre hazırlanmıştır (Tavşancıl ve Aslan, 2001) ve güvenilirlik tüm verilerin kodlamaları üzerinden yapılmıştır. Bu analizin yapılmasının temel nedeni ise; araştırmacının kendi düşüncelerinin verilere etkisini engellemektir. İçerik analizi ise, katılımcıların sorulara verdikleri yazılı metinlerini içerik açısından incelenmesi ve sayısal olarak ortaya konulmasında kullanılan bir analiz çeşididir. Belge incelenirken kategoriler oluşturularak sayısal sunumlar yapılır (Ekiz, 2009). Bu amaçla araştırmacılar, aldıkları cevapları 2 ana başlık ve 13 alt başlık altında toplamış ve sınıflandırılan verilerin frekans ve yüzdelerini tablo 1 ve 2 ye aktarmışlardır. Her iki tablodaki frekanslar, yöneltilen soruya katılımcıların neyi kaç defa ifade ettiklerini

3. BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölüm iki başlık halinde sunulmuştur. Önce Seramik Eğitimi alan hekim adayları-

lerden gelen öğrenciler göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmadaki katılımcılar 18 ve 25 yaş ortalamasına sahiplerdir. Seramik Eğitimi dersine 80 kişi kayıt yaptırmış ve derse devamlı öğrencilerden tesadüfen gönüllü 23 kadın (%51) ve 22 erkek (%48) toplam 45 katılımcı seçilmiştir. Bunlardan 20 kadın kendi isteği ile 3 kadın istek dışı ve 21 erkek kendi isteği ile 1 erkek istek dışı dersi seçmiştir. Katılımcılardan sanatın *müzik, resim ve grafik* dallarıyla ilgilenenlerin sayısı 19 kadın ve 10 erkek, ailelerinde en çok *müzik ve resim dallarında* ilgilenenlerin sayısı 10 kadın ve 7 erkek olarak belirlenmiştir.

toplama formu kullanılmıştır. Bu formda katılımcılara ait bilgiler ve aldıkları seramik eğitiminin katkıları sorulmuştur.

göstermek için kullanılmıştır. Bu nedenle tablo 1 ve 2'deki frekanslar katılımcı sayısını değil analiz yoluyla saptanan ifadelerin sıklığını göstermektedir.

Araştırmanın tüm aşamaları Psikolojik Danışman ve Rehberlik Bilim Dalı'ndan bir, Sanat Eğitimi Ana Bilim Dalı'ndan bir ve Seramik Eğitimi Dalından bir öğretim üyesi olmak üzere üç öğretim üyesi desteği ile tamamlanmıştır.

- Verilerin toplanması ve analizinde aşğıdaki basamaklar izlenmiştir:
- Katılımcılar belirlenmiştir.
- Katılımcılara yöneltilen açık uçlu sorular hazırlanmıştır.
- Katılımcıların yazılı cevap kâğıtları kodlanıp üç araştırmacı tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiştir.
- Aynı konu ile ilgili cevaplar alt alta yazılarak kodlanması kolay hale getirilmiştir.
- Daha sonra öğrencilerin cevapları incelenmiş tablo haline dönüştürülmüştür.
- Bu bilgiler temsili olarak seçilmiş öğrenci ifadeleriyle desteklenmiştir.

nın Kişisel *Alana katkıları*, daha sonra *Mesleki Alana Katkı* durumları ele alınmıştır.

The Contributions of Ceramic Training to a Physician

Araştırmada elde edilen veriler analiz edildiğinde, hekim adaylarının kişisel ve mesleki alanlarına katkı durumları yazına da uygun hale getirilmiştir. Buna göre;

Tablo 1. Seramik Eğitimi alan hekim adaylarının kişisel alana katkıları

Dersin Katkıları	frekans	yüzde
I. Kişisel Alana katkıları	52	67,53
1. El becerisinin gelişmesi	13	25
2. Stresi azaltması	11	21,15
3. Sabırlı olmayı öğrenme	8	15,38
4. Detaylı düşünebilme	6	11,53
5. Sağ ve sol beyni aynı anda kullanabilme	4	7,69
6. Üç boyutlu düşünebilme	4	7,69
7. Görsel zekanın gelişmesi	3	5,76
8. Ahlaki değerlerin gelişmesi	2	3,84
9. Karar verme becerisi kazanma	1	1,92

Seramik eğitimi alan hekim adaylarının kişisel alanlarına katkıları değerlendirildiğinde, bu katkıların dokuz kategoride incelenmesi uygun görülmüştür

Hekim adaylarına göre en çok kişisel alana katkısı el becerileridir (f=13). Kişisel alana en çok katkı olarak ifade edilen (%25) *el becerilerinin gelişmesi*, tıp alanındaki araç gereçleri kullanma becerileri yanı sıra, seramik alanındaki araç- gereçleri kullanarak kille şekil vermek için el , kol ve parmak koordinasyonlarında hassasiyetlerini artırmıştır. Bu kategoriyi oluşturan durumlar hekim adayları tarafından şöyle ifade edilmiştir; “*Seramik Eğitiminde kullanılan modelaj kalemleri, kesici ve kazıyıcı aletleri kullanma el becerisi kazandım.*” vb. Kişisel stresi azaltması (%21,15) hekim adayları tarafından en çok kaydedilen diğer bir yüksek frekansa sahip beceri kazanımı olarak ifade edilmektedir. Özellikle, hırslı akademik ortamdan uzaklaşarak farklı bir atölye ortamına girmek ve kille yapılan çalışmalara katılmak onları rahatlatmış ve özgürce davranmalarını sağlamıştır. Hekim adayları bu durumu; “*Tıptaki hırslı akademik ortamdan ve günlük stresimden uzaklaşıp, seramikte eğlenerek zaman geçirdim, rahatladım, kaygılarımdan uzaklaştım ve mutlu oldum.*” olarak ifade etmektedirler. Kişisel bir özellik olan *sabırlı olmayı öğrenme* (%15,38), hekim adaylarının belirttikleri diğer bir beceri kazanımıdır. “*Mesleki alanda*” ve “*günlük yaşamda*” daha sabırlı

olabildiklerini ifade ettikleri cümleler bu kategoriyi oluşturan ifadelerdir. Hekim adaylarının kişisel alanlarına katkı durumlarında *detaylı düşünebilme* (%11,53) becerisi kazandıkları görüşü de yaygındır. Bu durumu; “*Mesleki alanda ve günlük yaşamda plastik kili şekillendirme ve biçimlendirme çalışmaları ile daha detaylı düşünebilme becerisi kazandım.*” şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcılar kişisel alanlarında *beyinlerinin sağ ve sol loblarını birlikte çalıştırma becerisi* ile “*mesleki eğitimlerine*” kolay odaklandıklarını (%7,69) belirtmişlerdir. Bu durumu; “*Beynimizin her iki lobunu çalıştırmak, hayatın her alanına kolay odaklanmamızı sağladı.*” şeklinde ifade etmişlerdir. Hekim adaylarının “*zihinsel*” düşünme süreçlerinde tasarladıklarını kilde “*üç boyuta dönüştürebilme*” becerisi kazandıklarını (%7,69) ve “*Zihinsel süreçlerime tasarladığım nesnelere kağıda çizme, plastik kil yüzeyine aktarma ve üç boyuta dönüştürebilme becerisi kazandım.*” olarak ifade etmişlerdir. Katılımcılar *görsel zekalarının gelişmesi* hem mesleki hem de sanatsal anlamda ilerleme süreci yaşadıklarını (%5,76) ve görsel farkındalıklarının arttığını ifade etmişlerdir. Ayrıca hekim adayları *Ahlaki değerlerin gelişmesi* kazanımlarına katkı sağladığını, son olarak da *karar verme becerisi kazanma* ve kendilerinde *öz güven duygusunu geliştirme* (%1,92) durumlarını; “*Özel yaşamda karar verme becerim ve kendime olan özgüven duygumu geliştirdim.*” ifadesi şeklinde belirtmişlerdir.

Tablo 2. Seramik Eğitiminin bir hekime mesleki alandaki katkıları

Dersin Katkıları	frekans	yüzde
I. Mesleki Alana katkıları	15	19,48
1. Cerrahi becerilerin gelişmesi	6	40
2. Hasta –Hekim iletişimini geliştirdi	5	33,33
3. Hastalara karşı duygusal hassasiyet kazandırdı	3	20,00
4. Tıbbin estetik alanlarına merakım arttı	1	6,66

Seramik Eğitimi dersini alan hekim adaylarında, dersin katkıları incelendiğinde; mesleki alana yönelik dört farklı kazanım ortaya çıkmıştır. Katılımcılara göre en çok mesleki alana katkısı cerrahi becerilerinin gelişmesidir (f=6). Mesleki alanda en çok katkı olarak ifade edilen cerrahi becerilerinin gelişmesi (%40), tıp öğrencilerin cerrahi alanda her iki elini birlikte kullanma becerisine olumlu etkileri olduğunu belirtilmişlerdir. Bu kategoriye ilişkin katılımcılar şöyle ifade etmişlerdir; “Cerrahi alanda iki elimi beyin ile birlikte koordineli kullanma becerisi kazandım.”vb. Hekim adayları seramik atölyesindeki çalışma ortamında yeni arkadaş ve farklı hoca ilişkilerinde daha hoş görülme ve

saygılı olma tutum ve davranışlarıyla Hasta-hekim iletişimini (%33,33), geliştirebildiklerini şöyle ifade etmişlerdir; “Mesleki alanda hasta ve hekim arasında iletişim kurma becerisini geliştirdim.” vb.

Katılımcılar mesleki alanlarına katkı durumlarını, duygusal ve empati kurma becerisi ile Hastalara karşı duygusal hassasiyet kazandıklarını (%20) şu şekilde ifade etmişlerdir; “Mesleki yaşamımda hastalara karşı daha duyarlı davranma biçimlerimi geliştirdim.” Hekim adaylarında tıbbin estetik ve plastik cerrahi alanlarına ilgi ve meraklarının arttığını (%6,66) ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Sanat Eğitiminin hekim adaylarına katkıları çeşitli yöntemlerle araştırılmış ve olumlu sonuçlar alındığı araştırmacılar tarafından ifade edilmiştir. Sanat eğitimi alan hekim adaylarında, *kişisel ve mesleki alanlarına* olumlu katkılar sağladığı yapılan araştırmadaki öğrenci geri bildirimlerinden anlaşılmaktadır. Hekim adaylarında el becerilerinin gelişmesi, stresten kurtulma, sabırlı olma, karar verme ve görsel algılamalarının gelişmesi gibi iyi bir hekimde olması gereken özellikleri kazandıklarını belirtmişlerdir. Bu amaçla Macnaughton'nun 2000 yılında tıpta insan bilimleri için yaptığı sınıflama, sanatın tıp eğitimindeki işlevlerini özetlemektedir (Macnaughton, 2000). Lazarus ve arkadaşları sanat konulu seminerler sonrasında öğrencilerden alınan geri bildirimlerde kişisel gelişime katkısı yönünde olumlu sonuç bildirmişlerdir (Lazarus, Rosslyn, 2003). Böylece sanat aracılığı ile tıp öğrencilerinin kişisel tutum ve davranışlarına yönelik klinik karar verme sürecinin insani boyutunu daha da zenginleştireceği (Wachtler vd., 2006; Henderson

vd., 2003), ayrıca hekim adaylarını tıp dünyasının yıllardır içine çektiği yayılcı tutum ve davranışlar bütününden çıkartıp, kişisel bir deneyim yaşama olanağı bulabilecekleri ifade edilmiştir (Macnaughton, 2000).

Sanat Eğitimi içerisinde farklı bir öneme sahip olan Seramik Eğitiminin hekim adaylarına katkıları incelendiğinde; *kişisel ve mesleki alana katkıları* olmak üzere iki ana başlık altında on üç alt başlık temasından oluşan gelişim becerileri kazandıkları görülmektedir. Bu becerilerin kazandırılmasında; öğrencinin merakını canlandıran, onu araştırmaya yönelten ve sistemli çalışmasına yardımcı olan (Dalin, & Rust, 1996:145) interaktif öğrenme yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin bir konu hakkında geniş boyutlu düşünebilme ve bir alandaki problemi çözerken başka alandaki bilgilerini kullanabilme becerisi ile konuya odaklanma, tartışmaları analiz etme, verileri yorumlama ve sonuç çıkarma, tahminleri değerlendirme

The Contributions of Ceramic Training to a Physician

ve başkalarıyla iletişim kurma gibi eleştirel düşünmesi (Ennis,1997:10) önemsenmiştir.

Bu çalışmanın sonunda, seramik eğitiminin bir hekim adayına *kişisel ve mesleki* alanlara önemli katkıları ortaya çıkarılmıştır. Kişisel alanlarına katkıları dokuz alt başlık altında, Mesleki alana katkı durumları ise dört alt başlık altında toplanmıştır. Buna göre;

8.1. Kişisel Alana Katkıları: *El becerilerinin gelişmesi* "ince psiko-motor beceriler" olarak ifade edilen (Bayhan & Artan, 2007), bireyin kol, el ve parmaklarını koordineli çalışmasını gerektiren el becerisi (Surrey vd.2003; Özcan vd, 2000), beyin ve el arasındaki hızlı iletişimi sağlayan sinirler ve kaslar arasındaki uyumlu çalışması sayesinde (Kumar vd, 2000; Özcan vd,2000; Demirci 2007; Megep, 2013a) hareket kabiliyetini gerçekleştirdiği bilinmektedir.

Hekim adaylarında seramik eğitimi aldıktan sonra *streslerini azalttığı* ruhsal bir arınma (Aristoteles 1993: 22) gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır. Seramik eğitimcisinin öğrencilere destek olması, onu öğrenme sürecine dâhil etmesi öğrenciyi aktif hale getirmesi ve akademik başarı (Schunk, 1989) anlamında motive etmesi (Azer, 2005; Stenfors-Hayes, & Dahlgren, 2005) sosyalleşmesi ve streslerini azaltmasında (Alarcon vd., 2011) etkili olabileceği düşünülmektedir. Kişisel alanda bir diğer kazanım ise *sabırlı olmayı* öğrenebilmedir. Hekim adayının, hayatı anlamlandırmasında ve yaşamsal mücadelesinde ona güç veren çaba ve sebat (Schunk, 1994), denge ve uyum arayışında destek sağlayan sabır (Doğan, Gülmez, 2014), hem duygusal hem de davranışsal öğelerin her ikisini içermektedir (Schnitker, 2010). Bu açıdan değerlendirildiğinde, duygu unsuru kuvvetli ancak bilişsel unsuru ağır basan bir tutum olduğu (Doğan, 2014) ve öğrenilmiş bazı eğilimler (Kağıtçıbaşı, 1996) olduğu söylenebilir. Seramik eğitimi alan katılımcılar *detaylı düşünme becerilerinde*; bakmayı öğrenme ve ayrıntıları algılama duyularını geliştirdiği kadar zihni yetilerini de olumlu etkilediğini (Türe, 2007: 70) belirtmişlerdir.

Tıp öğrencilerinin yetişme sürecinde; beynin sol yarım küresinin aktif olduğu fen bilimlerinin verildiği dersler yanı sıra yaratıcılıklarının gelişmesinde beynin sağ yarım küresini aktive eden sanat dersleriyle de desteklenmesi öngörülmektedir. Bu açıdan sözel olmayan, soyut, sezgisel düşünme biçimlerine de yer verilmelidir (Buyurgan & Buyurgan, 2012). Böylelikle, *sağ ve sol beyni aynı anda kullanabilen* her alanda yaratıcı bireylerin yetişmesi uygun hale gelebilir. Çağdaş tıp eğitiminde önemini koruyan anatomi biliminde görsel kaynakların kullanımı, seramik eğitimi dersleriyle psiko-motor ve diğer duyu organlarını aktif hale getirerek kalıcı bir öğrenme sağlanmasında (Büyükmumcu vd., 2013) etkin olduğu gözlemlenmiştir. Seramik eğitimi alan hekim adayları, algılama, *üç boyutlu düşünme ve uygulama* arasında, yani zihin ve pratik arasında bütünleşmeyi kuran en etkili eğitim (Erzen,1990; Kagan 1982; Üster, 2002) becerisi kazandıklarını belirtmişlerdir.

Hekim adayları *görsel zekalarının geliştiğini*, buna bağlı olarak şekiller tasarlama ve zihinde resimler yaratma (Gardner,1993) becerisi kazandıklarını ifade etmişlerdir. Seramik eğitimi, zihin ve pratik arasında bütünleşmeyi kurmakta (Erzen, 1990; Kagan,1982) ve öğrencilerin görsel zekalarına güvenmeyi, algısal, yorumsal ve çözümsel yetilerini geliştirmelerini sağlamaktadır. *Ahlaki değerlerin gelişmesine de katkı* sağlayan seramik eğitiminin, duyuşsal, devinişsel, bilişsel ve sezgisel davranışları tümüyle bir bütün halinde kapsayan bir disiplin olduğu düşünülmektedir. Ahlâk kavramı doğrunun yanlıştan, iyinin kötüden ayırt edilmesi (Dündar vd, 2008), sanattaki güzel kavramında ise, insanı ahlaki yönden kusursuz(Tunalı, 2010) ve ahlâksal-duyu ile el ele yürüdüğü (Arat, 1987) kabul edilmiştir.

Seramik eğitimcisi hekim adaylarına karşı ilgili ve sevecen davranması, eğitimde bireysel farkları gözetererek atölye ortamındaki çalışmalarda *kendine güveni* (Pitrinch, & Schrauben, 1992; Bandura, 1997) *karar verebilme* hakkı tanınması (Deci & Ryan, 1987), öğrencinin kalıcı öğrenmesinde ve yaptığı işlerden zevk almasında önemlidir. Her bir seramik çalışma, çözülmek üzere bir problem icat etmekte, öğrencide yaratıcı

düşünceyi ve anında karar vermeyi, değerlendirmeye ve hemen sonuç alma yeteneğini (Özsoy, 2003) geliştirmektedir. Ayrıca öğrencilerin kendilerine olan güveni ve yaratıcılıklarına (San,1990) katkılar sağladığı, akademik güdülenme gibi pek çok olumlu akademik davranışla ilişkili bulunduğu (Deci vd.,1981(a); Deci, vd,1981(b); 1992; Koestner vd, 1984; Özgüngör, 2006) ifade edilmiştir.

8. 2. Mesleki Alana Katkıları: Seramik eğitimi alan hekim adaylarında *cerrahi becerilerin gelişmesi*, yönünde tek, her iki eli ve ayakları birlikte kullanabilme becerisini çömlekçi tornasında kazandıkları gözlenmiştir. Cerrahi alandaki son gelişmelerde kullanılan laparoskopi aletlerini tek veya çift el ile (Balık,2007) kullanabilme yeteneği bu alanı seçecek hekimlerde ön koşul oldu şeklinde belirtilmektedir.

Tıp öğrencilerinin seramik atölye ortamındaki çevresiyle ilişki kurması ve bu çevreyi düzenleyebilmesi, bilim ve teknolojiyi içine alan insanı her alanda yaratıcı, tasarılayıcı, düşünce üreten yanını pekiştirme amaçlı(San,1983), sosyalleşme, paylaşım ve iletişim kurma becerilerine dayalı olarak *Hasta-Hekim iletişimini geliştirmesinde* önemli katkılar sağladığı öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca toplumsal iletişim açısından da sanatın ortak bir dil olarak ortaya çıktığı, insanları kaynaştırdığı, iş birliğini sağladığı (San,1995), sanatın kendini tanımak ve ifade etmek için (Erinç, 1995: 160) önemli bir araç olduğu anlaşılmaktadır.

Seramik eğitimi, hekim adaylarında mesleki alanlarına katkılarında biri de *Hastalara karşı duygusal hassasiyet* kazandırması olmuştur. Sanat eğitimi hastalar arasındaki kültürel çeşitliliği keşfetmek, empati ve hoşgörüyü vurgulamak için fırsatlar sun-

makta (Özsoy, 2003) ve böylece duyarlılığı, ortaklaşa ve karşılıklı sevgi için yapılması gerekenleri araştırmayı teşvik etmektedir. Bununla birlikte, hekim adaylarında estetik anlamda kazanımlar görülmekte, kili biçimlendirirken görsel ve estetik kaygılarını geliştirici, seramiğin plastik öğelerini kile aktarma becerilerinin geliştiği görülmektedir. Böylelikle, tıp alanında son yıllarda büyük gelişme gösteren *estetik ve plastik cerrahi* sektörüne (Özmen vd., 2014) ilgi ve meraklarını artıran bir eğitim olduğunu belirtmişlerdir.

Sanat eğitimi bireylerin kişilik gelişimlerini, davranışlarını, dikkatlerini yoğunlaştırmalarını ve gözlem yeteneklerini olumlu yönde etkilemektedir. Bu araştırmada seramik eğitimi alan hekim adaylarında; *kişisel ve mesleki* gelişimlerine katkı sağlamak için eş zamanlı uyarıcılarla kazanım avantajlarına sahip olabilecekleri ortaya çıkarılmıştır. Bu avantajlar; seramik eğitimi atölye koşullarında bireyin yaşamı algılama, yorumlama, yaratıcılık ve düşünme sistemlerini geliştirme, sosyalleşme, iletişim kurma, estetik tavır kazanma, paylaşım ve beyin-el-beden koordinasyonunu kullanma becerisi ile yeni problemleri çözebilme yeteneklerinin gelişmesine katkı sağladığı görülmektedir.

Bu kazanımlar, hekim adayının gelecekteki mesleğinde hasta-hekim, hekim-öğrenci ve hekim-hasta yakını ile kuracağı iletişimi daha duyarlı ve sağlıklı bir hale getirebilmesi için seramik eğitimi alması önerilebilir. Böylelikle, hekim adaylarının ezbercilikten kurtarılması, ilgi ve yeteneklerinin açığa çıkarılması, tıp eğitimcileri ve sanat eğitimcilerinin iş birliği ile hekim adaylarının bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor öğrenme ortamlarını kapsayan bilgi ve deneyimine yönelik bir derinleşme ve donanımla mezun olmaları teşvik edebilir.

KAYNAKÇA

Alarcon, G.M., Edwards, J.M., & Menke, L.E. (2011). *Student Burnout and Engagement: a test of the conservation of resources theory. The Journal of psychology, 145(3)*, 211-27.

Arat, N. (1987). *Etik ve Estetik Değerler*. İstanbul: Say Yayınları.

Aristoteles (1993). *Poetika*. (Çev. İ.Tunalı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Artut, K. (2009). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, 105.

Azer, S. A. (2005). The qualities of a good teacher: how can they be acquired and sustained? *Journal of the Royal Society of Medicine, 98(2)*, 67-69.

The Contributions of Ceramic Training to a Physician

- Balık, E. (2007). Concepts in Training & Setup for Laparoscopic Colorectal Surgery. *Turk J Colorectal Dis.* 17(1), 36-45.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman
- Bayhan, P. & Artan, İ. (2007). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayın Evi.
- Buyurgan, S. & Buyurgan, U. (2012). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yay., 3.
- Büyükmumcu, M, Aydın, D.A., Akın, D., Yılmaz, T. & Bodur, S. (2013). Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Anatomi Pratik Derslerinde Kullanılan Pratik Ders Slaytları Hakkındaki Görüşleri. *Selçuk Tıp Dergisi*, 29(2). 71-74. 27 Eylül 2014, <http://www.selcuktipdergisi.org/files/SUTD-398.pdf>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi, 269.
- Dalin, P. and Rust, V.D. (1996). *Towards Schooling for the Twenty-first Century*. Great Britain: Redwood Books,.
- Deci, E. L., Nezlek, J., & Sheinman, L. (1981). Characteristics of the rewarder and intrinsic motivation of rewardee. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40, 1-10
- Deci, E. L., Schwartz, A., Sheinman, L., & Ryan, R. M. (1981). An instrument to assess adults' orientations toward control versus autonomy with children: Reflections on intrinsic motivation and perceived competence. *Journal of Educational Psychology*, 73, 642-650.
- Demirci, E. (2007). *Okulöncesi Psikomotor Gelişim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Doğan, M. & Gülmez, Ç. (2014). Sabır Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42, 263-279.
- Dündar, S., Ekşi, H. & Yıldız, A. (2008). Akşiyonda Değerler Ölçeği Dilsel Eşdeğerlik Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(6), 89-114 .
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Geliştirilmiş 2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık, 3.
- Ennis, R. (1987). A *Taxonomy of Critical Thinking Dispositions and Abilities*; in J.Boykoff- Baron and R.J.Sternberg (eds), *Teaching Thinking Skills:Theory and Practise*. New York: W.H.Freeman
- Erbay, M. (1997). Sanat Eğitiminin Önemi. *Anadolu Sanat Dergisi*, 7, 50-56.
- Erinç, S. M. (1995). *Eğitsel Bir Etken Olarak Güzel Sanatlar Eğitiminin Geleceği*. Sanat Eğitiminin Geleceği-Seminer. İ. SAN (Red.), Ankara: Mert Matbaası.
- Ersoy, A. (1990). *Sanat Eğitiminin Eğitime Katkısı*. Ankara: Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi, Millî Eğitim Basımevi, 274.
- Erzen, J. N. (1990). *Çağdaş Avrupa'da Sanat Eğitimi. Ortaöğretim kurumlarında resim-iş öğretimi ve sorunları*. Türk Eğitim Derneği VIII. Öğretim Toplantısı. Ankara: TED Yayınları.
- Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences: The Theory in Practice*, 21. New York: Basic Books.
- Henderson E, Hogan H, Grant A. & Berlin A. (2003). Conflict and coping strategies: a qualitative analysis of student reactions to significant event analysis. *Med Edu*. 37, 438-46.
- Isenberg, P.J., & Jalongo, R.M. (1993). *Creative Expression and Play in the Early Childhood Curriculum*. New York. 91h Edition, Mc Millan Inc. Press, 58-86.
- İlhan, A.Ç. (1994). *Çocuk Kitaplarındaki Resimlerin Çocuğun Yaratıcılığına Etkisi*. Yaşadıkça Eğitim; 36, s:27-29.
- Kagan, M. (1982). *Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat*. (Çev. Aziz Çalışlar), Altın Kitaplar Yayınları, İstanbul.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk-İlişkisel Benlik: Yeni Bir Sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11, 36-44.

- Kale, N. (1994). Eğitim ve Yaratıcılık. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 37, 4-6.
- Kanat, S. & Mutlu, H.S.(2017). Seramik Sanat Eğitiminin Tıp Öğrencisine Katkıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10(51), 729.
- Koestner, R., Ryan, R. M., Bernieri, F., & Holt, K. (1984). Setting Limits on Children's Behavior: The Differential Effects of Controlling Versus Informational Styles on Intrinsic Motivation and Creativity. *Journal of Personality*; 52, 233-48.
- Kumar M, Hickey S., & Shaw S. (2000). Manual dexterity and successful hearing aid use. *The Journal of Laryngology and Otology*, 114, 593–597.
- Lazarus P. & Rosslyn FM. (2003). The Arts in Medicine: Setting up and Evaluating a New Special Study Module at Eicester Warwick Medical School. *Med Educ*. 37(6), 553-9.
- Macnaughton J.(2000). The humanities in medical education: context, outcomes and structures. *Medical Humanities*; 26, 23-30.
- Mayesky, M. (1995). *Creative Activities for Young Children*. New York: 5th Editian, Delmar Publishers Inc., 2-18.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013a). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Psiko-Motor Gelişim*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Mutlu, H.S. (2007). *Zamanın Çarkında Anadolu'da Seramik*. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 18, 71.
- Özcan, A., Tulum, Z., Pınar, L. & Başkurt F. (2004). Comparison of pressure pain threshold, grip strength, dexterity and touch pressure of dominant and non-dominant hands within and between right- and left-handed subjects. *J Korean Med Sci*, 19, 874-878.
- Özgüngör, S. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Amaç Tarzlarının ve Öğretmenlerinin Özerklik Destekleyici Davranışlarına İlişkin Algılarının Öğrencinin Motivasyonu ve Akademik Davranışlarıyla İlişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 25, 27-36.
- Özmen, S., Demir ,H.Y., Yavuzer, R. & Latioğlu, O. (2016). Alternatif Estetik Uygulamaları II: Karboksiterapi ve Oksiterapi. *Türk Plastik Rekonstrüksiyon Estetik Cerrahi ve Dergisi*, 14 (1), 30.
- Özsoy, V. (2003).*Görsel Sanatlar Eğitimi Resim İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Pintrich, PR. & Schrauben, B. (1992). *Students' Motivational Beliefs and Their Cognitive Engagement in Classroom Academic Tasks*. In D.H. Schunk ve J.L. Meece (Eds.), Student perceptions in the classroom (pp. 149-183). Hillsdale, NJ: Erlbaum, Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of Control*. New York: Freeman.
- San, İ. (1990). *Türkiye'de Güzel Sanatlar Eğitimi*. Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi, Bildiri Özetleri, 87.
- San, İ. (1983).*Sanat Eğitimi Kuramları*. Ankara: Tan Yayınları, 29.
- San, İ. (1990). *Yaratıcılık, İki Düşünce Biçimi ve Çocuğun Yaratıcı Eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 7.
- Schnitker, S. (2010). *An Examination of Patience and Well-being*. California : Dissertation Doctor of Philosophy in Psychology.
- Schunk, D. (1989). Self-efficacy and cognitive achievement: implications for students with learning problems. *Journal of Learning Disabilities*, 22, 14-22.
- Schunk, D. H. (1994). *Self-regulation of self-efficacy and attributions in academic settings*. In D. H. Schunk & B. J. Zimmerman (Eds.), Self-regulation of learning and performance: *Issues and educational applications* (pp. 75-99). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Stenfors-Hayes T., Hult H., & Dahlgren LO. (2011). *What does it mean to be a good teacher and clinical supervisor in medical education? Advances in health sciences education : theory and practice*;16(2):197-210. Epub 2010/10/28.

The Contributions of Ceramic Training to a Physician

- Surrey, L. R., Nelson, K., Delelio, C., Mathie-Majors, D., Omel-Edwards, N., Shumaker, J., & Thurber, G. (2003). A comparison of performance outcomes between the Minnesota Rate of Manipulation Test and the Minnesota Manual Dexterity Test. *Work*, 20(2), 97-102.
- Tunalı, İ. (2010). *Estetik* (12. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Türe, N. (2007). *Eğitimde ve Öğretimde Bir Araç Olarak Görsel Sanatlar Eğitiminin Öğrencilere Sağladığı Katkılar*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Uçan, A., (1996). *İnsan ve Müzik- İnsan ve Sanat Eğitimi*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 123.
- Üster, C. (2002). Eski Çağlardan Rönesans'a Tıp. *P Dergi Tıp ve Sanat, cilt (Güz)*, 6-21.
- Üstündağ, T. (1996). Yaratıcı dramının üç boyutu. *Yaşadıkça Eğitim*, 49, 19-23.
- Wachtler C., Lundin S., & Troein M. (2006). Humanities for medical students? A qualitative study of a medical humanities curriculum in a medical school program. *BMC Medical Education*, 6, 16.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Güncelleştirilmiş Geliştirilmiş 5. Baskı.). Ankara: Seçkin Yayıncılık, 366.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yolcu, E. (2004). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Baskım, 91.